

πd
278

QK. 533, 23

B. m. T.

II d
278

PROSOPOPOEIAM
MVLTORVM ERRORVM
GRAVISSIMORVM EFFECTRICEM

PRAESIDE
IOANNE FRIDERICO
HILLERO

PROF. ELOQV. PVBL. ORD. ATQVE ALVM.
ELECT. EPHOR.

V. KALEND. OCTOBR. A. R. S. MDCCCLXVIII

IN AVDITORIO MAIORI

DEMONSTRAT

AVCTOR

CAROLVS AVGVSTVS BOEHME

DRESDENSIS

SACRAR. LITERAR. CVLTOR.

VITEMBERGAE
EX OFFICINA GERDESIANA.

04.5072

PHOSPHORAM

M. V. T. R. V. M. B. R. A. R. W. M.

PHOSPHORAM

LOANER FRIEDRICH

HILFERO

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

PHOSPHORAM

VIRIS
SPLENDIDISSIMIS IVRECONSVLTISSIMIS
AMPLISSIMIS ATQVE DOCTISSIMIS
CONSVLIBVS
AC
SENATORIBVS
CIVITATIS DRESDENSIS
PATRONIS

OMNI PIETATIS OBSERVANTIA COLENDIS
HANC DIATRIBEN ACADEMICAM

D. D. D.

CAROLVS AVGVSTVS BOEHME

VRIS

SPHINDISSIMIS IRRCONSVLTISSIMIS

AMRILISSIMIS A TOY DOCTISSIMIS

CONSVLTIBVS

AC

SENATORIBVS

CIVITATIS DRESDENSIS

PATRONIS

OMNI PIETATIS OBSERVANTIA COELENDS

HANC DIATRIBEN ACADEMICAM

D. D. D.

CAROLVS WIGSTVS HORRME

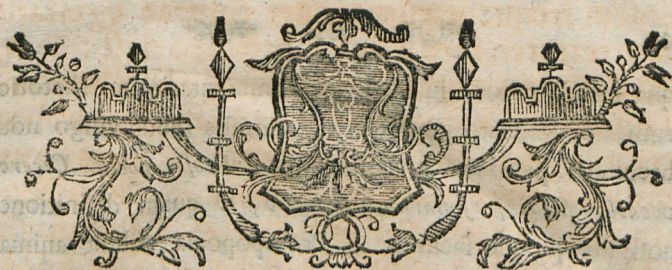
VIRI
SPLENDIDISSIMI IVRISCONSULTISSIMI
AMPLISSIMI ATQVE DOCTISSIMI
PATRONI SVMMOPERE SVSPICIENDI

Ingratus merito, ne dicam improbus
videri possim, si, cum a VOBIS, PA-
TRES OBSERVANDI, saepissime ma-
ximis fuerim beneficiis affectus, haec silentio
transeam, neque hac occasione data meum VO-
BIS officium comprobem. Iam a prima aetate,
VOS, VIRI AMPLISSIMI, arx mea fuistis, me-
que opibus necessariis nudatum, VESTRO pa-
trocinio haud indignum censuistis, cumque
amplioris institutionis capax iudicaret, VESTRA
singulari erga me facilitate gratuitum locum in
Afraneo, quod Misenaefloret, mihi concessi-
stis, vbi sexennium fidelissima sum praecepto-
rum institutione ad humanitatem formatus.
Quo tandem peracto, Academiam Vitember-

gensem frequentaturus, cum futurae egestatis metu terrerer, fere a proposito meo destitissem. Sed VESTRA erga inopes eximia liberalitas mihi subuenit, meque iam quadriennium in hac literarum sede aluit. Tot igitur tantisque muneribus a VOBIS ornatus, hunc libellum NOMINIBVS VESTRIS AMPLISSIMIS sacrum esse volo, demisse rogans, vt me porro in fidem VESTRAM recipiatis, ac iudicii VESTRI aequitate animum mihi addatis. Nihil certe poterit gratius contingere optatiusque, quam si mihi persuadere liceat, expectationem VESTRAM me non penitus fefellisse. Quod vero defuerit ingenio, religione compensabo votorum, vt Numen praepotens salutem VESTRAM quam diutissime tueatur, GENTES VESTRAS AMPLISSIMAS felicitate manente propaget, VESTRAQUE consilia prospera iubeat esse, et cum laude florentissima coniuncta. Valete, PATRONI summa semper veneratione PROSEQVENDI, mihi que, si tanti me putatis, fauere prolixè pergite. Vitembergae v. Kalend. Octobr. clō 15 cc LXXIII.

PROSOPOPOEIA
MVLTORVM ERRORVM GRAVISSIMORVM
EFFECTRIX.

---

§. I.

Qvo maius trahit momentum rhetorice sacra, in *Natura*
animis hominum flectendis, eo melius sibi con- *Prosopo-*
sulunt illi, qui non vulgarem operam ei nauant, *pociae.*
ad munus sacrum praeparandum. In primis autem fi-
gurac, quae patheticae vocantur, diligenter considera-
tae, viam monstrant, qua possit orator facer in men-
tes hominum se insinuare, eorumque pectora permo-
uere. Ad harum fastigium nos euehit prosopocia, de

A 2

qua

qua cum Vossius, in libris sex commentariorum rhetoricorum, ex instituto praeceperit, dimissis rebus vulgo notis, breuiter quaedam praemuniam. *Profopopoeia Ciceroni vocatur ficta personarum inductio*, ¹⁾ quam definitionem nostram quoque facimus. Profopopoeia tribuit animantibus atque inanimatis sermonem hominumque actiones, fingit eorum hominum, qui inter homines esse desierunt, tanquam viuorum ac praesentium, actiones atque orationes, ac defunctos excitat ab inferis, et in conspectu viuorum collocat. Vnde elucet, duplicem recte poni modum profopopoeiae, vnus est, quo e non persona facimus personam, alter, quo mortuos loqui fingimus. Vtriusque vim ac dignitatem exempla lecta nos clarius docebunt. Ordiamur a posteriore forma huius figurae, quae mortuos inducit loquentes. Facile mihi foret, e profanis scriptoribus exempla commemorabilia cumulare. Sed e sacris monumentis, instituti mei memor, ea decerpere malo. Hic mihi in mentem venit regis Babylonii descensus ad inferos, apud Esaiam. ²⁾ Quo aduentante, gentium reges ac principes solia protinus sua relinquunt, illumque hanc in sententiam alloquuntur. *Tene, hic conspicimus, nostri similem, te uiribus prostratum, o gentium debellator, vel sepulchri post mortem expers.* Nolo plura. Est enim tanta sublimitas profopopoeiae diuinæ, ut eam oratione consequi non possim, in ipsis fontibus dulcius legendam. Nec deest specimen, diuini-

¹⁾ Cic. de Orat. Lib. III. Cap. 53.

²⁾ Es. XIV, 9, et seqq.

tus editum, alterius rationis, qua res, quae persona non est, in personam conuertitur. *Huc enim pertinet res creata gemens apud Paullum 3.) quae tot gemitus interpretibus exitauit.* Longum esset, horum sententias varias in medium proferre. Mihi quidem ea, praeter caeteras, probatur, quae de animantibus, ratione destitutis, rebusque inanimatis, tot corruptelis per innumerabilia hominum vitia expositis, cogitat, earumque spem, fore, vt nouissimo die in integrum restituantur, a Paulo grauitur exponi, censet. Noli dicere inuenuste, res tales ingemiscere non posse. Ipsa prosopopoeia te statim meliora sentire cogit, quam tanto magis hic amplector, quod apostolus solet eam in his ad Romanos literis frequentare. Modo enim legis in nos dominium, quoad viuimus, inculcat, modo peccati nobis tyrannidem ea, qua solet, grauitate describit, ne quid de morte dicam ac sepulchro, quae alio in loco ludibrio habet. Quo minus dubito, quin amico Christi sit ante oculos obuersata imago renascentis terrae, olim vi diuina expectanda. Maximam vero audaciam prodit prosopopoeia, quae inanimatis etiam actiones hominumque sermones, non tantum vitam, tribuit. Abundat CICERO luculentis huius figurae speciminibus. Animus eius, beneficio Marcelli, cui Caesar ignouerat, commotus, vel res vita destitutas in gaudii societatem vocat. *Parietes, inquit Cicero, medius fidius, C. CAESAR, vt mihi videtur, tibi gratias agere gestiunt,*
11. O. impio, militi XI. dil. A 3 *e. l. III. quod*

3) Rom. VIII, 19 seq.

quod brevi tempore futura sit illa auctoritas in his maiorum suorum et suis sedibus. 4) Sed redeamus ad sacras tabulas, quarum praesertim vaticinationes plenae sunt, ob stylum saepe sublimem, his picturis: *Obstupescite ad hoc, o coeli, vehementi horrore percussi.* 5) *Placide quiescit omnis terra, aperto triumpho, etiam abietibus pinisque Libani super te gaudentibus: ex quo occubivisti, nullus ad nos sector descendit.* 6) *Audite, o coeli, attende, o terra.* 7) Nonne ex his omnibus clarissime elucet, maximam dignitatem continere prosopopoeiam, ideoque magnam habere vim in eloquentia? Itaque FABIVS, praestantissimus dicendi magister, in omni genere ornamentorum huic animi permoti indici plurimum tribuit, illamque per omnes rationes, in quibus oratoris versatur industria, hanc in sententiam ducit: *Suadendo, obiurgando, querendo, laudando, miserando, personas idoneas damus.* 8) Vidimus igitur, et mortuis, et rebus creatis aliis, tam vivis, quam inanimatis, vitam actionesque personarum viventium affingi. Quae diximus de mortuis, in iis nostra sententia nihil hic restat scrupuli, quia iam personis annumerati fuerunt sed de aliis rebus conditis forsitan quibusdam nos insulsa, ob eamque causam incredibilia praedicare videmur. Si eiusmodi rebus tribuuntur actiones personarum, facile quis sibi persuadebit, per se talia

4) Cic. pro Marcello C. III.

7) Esai. I, 2.

5) Jerem. II, 12.

6) Esai. XIV, 7, 8.

8) Lib. IX, instit. oratt. C. II.

talia cogitari non posse, quae ab earum natura abhorreant. Sed alia notio simul est subintelligenda, quae rationem habet in comparationibus, ab hominibus petitis. Exemplo haec fient clariora. Si vocamus coelum ira acutum, nos, quanquam id non sentimus et obseruamus, illud cum homine irato conferimus. Ineptum sane foret, si quis dicere vellet, ipsum coelum ira flagrare, cum affectibus humanis ea est accensenda. Itaque duae notiones in prosopopoeia semper sunt coniungendae, quod etiam in lectione scriptorum elegantiorum nobis obseruandum est. Artium saltem non imperiti, quae ab humanitate nomen habent, sciunt, animalia, ratione destituta, resque inanimatas hac comparatione occulta maximam vim dignitatemque consequi.

§. II.

OMNINO quoque primo aspectu maxime incredibile *Notes pro-*
videtur, si regioni, vel vrbi, aliisque locis actiones rerum *sopopoeiae.*
animatarum, earumque ratione praeditarum, sensus, motus
perpeffionesque adscribit prosopopoeia. Sed paullo subtilius
modum, quo id fieri possit, anquirentibus, statim omnis du-
bitatio atque admiratio euanescit. Nulli rei inanimatae
actiones personarum et perpeffiones tribui possunt, nisi prius
huic intelligentia affingatur. Facillime nodus hic a nobis sol-
uitur, si ea μετωνυμικῶς dicta putamus, qui metonymiae
modus

modus, in scholis rhetorum, artificiose vocatur metonymia continentis pro contento, qua locus accipitur pro illis, quae eo continentur. Atque hic metonymiae modus fundamentum ponit prosopopoeiae. Possumus quidem incolas commemorare, sed, ut multo elatiorem efficaciorisque nostram reddamus orationem, locis personarum tribuitur imago. Poetae atque oratores, ea studiosissime quaerentes, quibus animos hominum trahere, suspensosque tenere possint, hoc ornamento utuntur saepissime, quo magis attentioni auditorumque excitationi inferuire queant. Hac via non solum ea, quae in plura sunt diuisa, ad vnum singularemque reuocantur numerum, quo fit, ut mens nostra rerum praesentium maiorem concipiat motum, quia in vno simul plura, vel omnia conspici possunt, quod minime potest effici, animo per tot partes distracto. Sed etiam animus horrore quodam percellitur, si regiones atque vrbes armatae, iracundae, sanguinis cupidae, vastantes, lamentantes, laetitia exsultantes, nobis sistuntur. Exemplis, quibus referta sunt vatum diuinorum scripta, praestantissimis, iterum lubet ea, quae dicta sunt, confirmare atque illustrare. Iesaiam praesertim ac Ieremiam, his dicendi neruis instructissimos, hac in re explicanda eligimus. Iesaias, in suis vaticiniis infligendam peccatis in Deum commissis praedicens euerfionem Hierosolymorum, horum incolis copias hostium, urbem immani diruentium crudelitate,

ante

subom

oculos proponit. Sed, in quo maiorem illis incutiat metum
terroremque, non hostes ipsos vocat, sed eorum regionem,
velut si cum vno quodam homine agant. *Elam*, inquit,
fert pburetras cum curribus hominum, et equitibus, et clypeos
promit Kir. 1) Nec minore vi Ieremias, in enarrando Aegy-
ptiorum interitu, non incolas Aegypti, sed regionem ipsam,
militantem, arrogantem, disturbantemque in scenam ducit.
Aegyptus ritu fluminis descendit, ruentibus quasi fluuiatibus
aquis: descendam, inquit, terram operiam, urbem cum suis
incolis perdam. 2) Pari modo in vaticiniis sacris vrbes pro
incolis sumuntur. Quo grauius permoueat Iesaias obstina-
tos Hierosolymitanos, urbem alloquitur: *Heu, Ariel,*
Ariel, vrbs expugnata Dauidi, addite annum anno, festae
ingulenter hostiae. Ego vero Arielem moerore et tristitia an-
gam, eoque vt Ariele vtar, et te obsidens undique adeo machinis
vygebo, excitatis contra te munitionibus, vt deiecta loquaris
humiliter, et humi verba facias, voce vtens subterranea, di-
uinatricum ritu, humique verba mussans. 3) Nihil vero
tristius vnquam memini me legere, *Damasco languente,*
in fugam versa, tremore capta, et angustia cruciatibusque
correpta, quales sunt parturientium. 4) Maiores exemplo-
rum aceruos construere, necesse non habemus. Quibus
no iohis, ronis, multo B. d. n. non son, ronis, omni-

1) Ies. XXII, 6.   2) Ierem, XLVI, 8.   3) Ies, XXVIII, 1.
4) Ierem, XLVIII, 24. 80 q III. dicit, dicit, reb. novissimam dicit in (2)

omnibus expeditis, atque ex sententia nostra satis dilucide comprobatis, nunc quoque non plane superuacaneum ducimus, membra singula, quae corpus humanum constituent, accipere personarum fictionem, adeo, ut illa non solum sensu gaudeant, sed etiam interdum contra totam corporis compagem seditionem mouere videantur, paucis commemorare. Videmus quidem hac in re nobis penitus aduersari Homium, principem ingenii et iudicii, in suis principiis artis criticae, conceptis verbis dicentem: singulas partes corporis nostri personarum fictionis participes fieri non posse, et multo minus in pugnantibus cum toto mutari. Attamen veritatis amici auctoritate viri eruditissimi ab sententia nostra confirmanda nos non deterremur. Digna sunt, quae legantur eius verba, quo lector ex illis facilius possit iudicare. Quum vero non sit in manibus nostris opus lingua Anglicana scriptum, ex interpretatione Germanica haec laudare licebit: *Die verschiedenen Theile des menschlichen Leibes sind zu genau mit dem Ganzen verbunden, als daß sie durch die Macht irgend einer Leidenschaft personificirt werden könnten; und wenn ein solcher Theil in ein empfindendes Wesen ist verwandelt worden, so ist es noch schlimmer, ihn als aufrührerisch wider das Ganze vorzustellen.* 1) Quod vero ad prius membrum attinet, nos non absurde contrarium statuere, auctor est

1) in den Grundsätzen der Critik, Theil, III, p. 98. von Figuren, FRE-

FREDER. GRONOVIVS, vir immortalis memoria omnino dignus, qui occasione quadam incidit in locum Iuuenalis, in quo femori clamor tribuitur:

— Summum dominae femur exclamare coegit. 6)

Ad quem locum illustrandum, ubi pars corporis in personam conuertitur, VIR SVMMVS praecipit, similia in vetustis poetis occurrere, illisque in frequenti usu esse. Nam, ut nihil aliud, ait, memoremus, quam membra, manus *ἄσπετος* Plautus *Amphitr.* pedes Pseudolo, alibi cor: partes, quae honeste vocari nequeunt, Horatius et Petronius: oculos Seneca in *Phoenissis*, cur non Iuuenalis femur? 7) Ex praeconcepta opinione, partes singulas assumere non posse personarum imagines, non possunt non Homio displicere, quae veteres poetae de membris a corpore segregatis canunt. Quo consilio commemorabilem Virgilii locum, de dextra in pugna decisa, eum reprehendere, non est admirandum

Te decisa suum, Laride, dextera quaerit,

Semanimesque micant digiti, ferrumque retractant. 8)

Die Personification einer Hand, ait in libro iam laudato, ist hier unerträglich, besonders in der sempeln Erzählung, ausser daß eine so nichts bedeutende Sache zu umständlich beschrieben

B 2

mir.

6) Iuuenal. Satyra, VI, 424

7) Freder. Gronou. Obseruat. Lib. II, C, XVII, p. 267.

8) Virg. Aeneid. Lib. X, 395. et 396.

mirid. 9) Quaedam hic obseruanda nobis videntur. Verbis iam in conspectu lectoris positis, auctor quidem non aperte dixit, haec suae sententiae gratia de partibus a profopopoeia alienis ferri non posse. Attamen, generali interposita causa, ex antecedentibus colligimus. *Wenn ausserordentliche Ehrenbezeigungen gegen eine Person vom niedrigsten Range lä.berlich sind, so ist es die Personification eines niedrigen Gegenstandes nicht weniger, et paullo post: Einige Dinge sind so gemein und niedrig, daß sich die Personification nicht bis zu ihnen herablassen kann.* 10) Quae pronuntiatata statim tribus exemplis suffulcire studet. De prioribus, nimirum e SHAKESPEARIO et THOMSONIO petitis, minus dubitamus, quin recte de illis sententiam tulerit. Tantummodo nos offendit HOMIVS, quod Virgilii locum cum prioribus comparauit, atque paullo iniquius de illo iudicauit. Verbis eius, vt decet, accurate ponderatis, nos non possumus dicere, quare hic personae fictio intolerabilis sit appellanda, nisi ex illa praeiudicata opinione. Virgilius, poeta longe maximus, non simplicem narrationem meramque descriptionem nobis suppeditat, sed ex ingenio suo excellenti in mentem reuocat manum herois Laridae, vlciscendi cupiditate flagrantem, seque denuo ad pugnam parantem. Deinde, si res narrantur simpliciter, poetae ab historicis magnopere discedunt, rebusque

9) p. 102.

10) p. 100.

enumeratis, et sententias argutas, et formulas inusitatioris, delectationis causa, interponunt. Huc referas herois amputatam dextram, quae, semel ardore pugnandi inflammata, hunc vel iuncta retinet. Membra vero decisa alii etiam poetae laude digni agitatione continuata mouent. Et tanto poetarum cumulo modo ad Ennium, Ovidium et Statium, Virgilii defendendi causa, cum Cerda prouocamus. Ouidius in enarranda crudeli Philomelae violatione linguam eius, a Tereo abruptam, sequenti ornat prosopopoeia:

— forcipe linguam

Abstulit ense fero, radix micat ultima linguae.

Ipsa tacet, terraeque tremens immurmurat atrae.

Vique salire solet mutilatae cauda colubrae,

Palpitat, et moriens dominae vestigia quaerit. 11)

Pari modo canit Statius:

— diuiduum trans corpus biantes

Truncum oculi quaerunt, animus caput 12)

Sed, ante hos Ennius, quem caeteri imitantur, similia tentauit, quae pulchre quadrant ad Maronis locum.

Oscitat in campis caput a ceruice reuulsam,

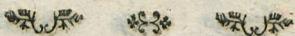
Semanimesque micant oculi, lucemque requirunt.

Itaque intelligere non possumus, cur singulae corporis partes

B. 3

11) Ouid. Metam. Lib. VI, 556. seq.

12) Stat. Thebaid. Lib. VII, 645.

a profopoeia penitus sint excludendae, cum tamen totum in suas partes dissolui, sigillatimque eas cogitari posse, neminem fugiat. Tandem ab re nostra non alienum arbitramur, vnam adhuc rationem adiicere, cur non sit absouum, eiusmodi partes, etiam a corpore separatas, ornamento profopoeiae haud indignas iudicare. O Inanimatis et sensu omni destitutis affingere personam omnes probant, contra quidam hoc, ratione partium corporis, ferre recusant, quae tamen ex nostra sententia fiunt sine vlla ratione plena. Membra corporis iam habent ea, quae primum inanimatis per profopoeiam sunt tribuenda. Illa enim etiam a corpore diuisa aliquandiu vigore quodam pollent, haec nihil sunt, nisi rudis materia. Ergo illa his huius figurae sunt capaciora, haecce multo magis sunt secundum naturam. Itaque lubet simili comparatione, contra HOMIVM, vti et concludere. Si inanimatis ac sensu plane carentibus actiones personarum tribui possunt, quanto magis partibus corporis adhuc sentientibus. Atque haec in natura vere fundata, reliquum erit, probare. REIMARVS, cuius mortem orbis eruditus lacrymis acerbis profecquitur, ex scriptis virorum de scientia rerum naturalium bene meritorum a nobis dicta confirmat. Ex BEVERLEY annotauit, *caput serpentis abscissum, coniunctum adhuc cum parte ceruicis, modo transuersum digitum lae, non solum ore vi aperto mordere studuisse, sed etiam dentes mobilis, veneno refer-*

Quid mirum est, si inanimatis et sensu omni destitutis affingere personam omnes probant, contra quidam hoc, ratione partium corporis, ferre recusant, quae tamen ex nostra sententia fiunt sine vlla ratione plena.

ros leuasse, venenumque sparsisse. 13) HLYONNETVS vesperam dilacerauit, cuius pars anterior zriduum omnia admodit; et posterior aculeum tacta distinxit 14) Sed poetam consimilia dicentem de colubra rursus audiamus :

Salire solet mutilatae cauda colubrae. 15)

Nunc ad alterum membrum progrediamur, partes singulas interdum in pugnantem cum toto conuerti, quod negat HOMIVS. MENENIVS saltem AGRIPPA non prohibitus fuit, quo minus singulis membris tumultum in ventrem, tandemque in totum corpus attribueret, vt intestinam corporis seditionem similem irae plebis in patres demonstraret. E cuius oratione, ab Liuo commemorata, haec pauca delibabimus. *Conspirasse inde, ne manus ad os cibum ferrent, nec os acciperet datum, nec dentes conficerent. Hac ira dum ventrem fame domare vellent, ipsa vna membra totumque corpus ad extremam rabem venisse. 16)* Atque haec facundia tantopere multitudini placuit, vt mentes hominum, prius summo pere concitatas, flecteret placaretque. Quid, quod, adsumta HOMII sententia, Paullum ipsum similia proferentem vituperare cogimur. *Si se ipse, inquit PAVLLVS, quia manus non sit, corporis esse neget, an ideo non sit corporis? Item se auris, quia non sit oculus, se corporis esse neget, an ideo*

non

13) Reimarus von den Trieben der Thiere p. 156.

14) eodem loco

15) l. c. Quid, pp. 16) Liu, Lib, H, C. 32.

non sit corporis. 17) Hic Pāullus partibus singulis personarum actiones tribuit, easque toti resistentes fingit.

§. III.

Natura in
Demus con-
uersa.

NOSTRVM nunc non fert institutum, plura de prosopopoeiae usu ac praestantia verba facere. Potius, nostra dissertatione ostendere, operae pretium erit, multorum errorum grauissimorum effectricein esse prosopopoeiam. Multis quidem, huius ornamenti pulchritudine captis ei nos vidēbimur vim iniuriamque facere; sed re naturaque prosopopoeiae paullo diligentius perspecta, ad hanc sententiam propius accedent. Ante omnia nobis obseruanda quaedam sunt. Res animae expertes, ab oculis praeferrim remotae, tantopere sensus non feriunt. De inanimatis quidem haec non plane negamus, cum alias aduerfaretur experientia. Nonne tempe, simulacra, a magno artifice confecta, aliaeque res, vita destitutae, a nobis merito habentur in deliciis? Hic nobis tantum contendere placet, res vita gaudentes multo maiori gradu sensus titillare, animumque quasi occupare. Hic enim, perpetua vita pollens, lubentius versatur cum rebus viuis, et quidem praesentibus, oculorumque obtutum non fugientibus, quarum iucunditate se pascit. Quantam ergo vim habeat prosopopoeia in animum, ex his dictis facile iudicari potest. Prosopopoeia enim, vt

17) 1. Cor. XII, 15, 16, 21, seqq.

iam supra ostendimus, inanimata mutat in viua, aciemque oculorum fugientia in visa, omniaque tanquam praesentia offert animo. 1) Quo fit, vt animus in rem praesentem ducatur, in Enthusiasmum quasi rapiatur, atque in errores grauissimos trahatur. Sed hic rursus H O M I O contradicere cogimur, qui, prosopopoeiam lectorem in errorem facile ducere posse, non vult concedere. *Unbelebte Dinge in empfindende Wesen zu verwandeln, ist eine so kühne Figur, daß sie unser sehr eignen Umständen, wie man sich vorstellen sollte, vorterragen werden müßte, wenn sie den Leser verblenden sollte.* 2) Quam nos sententiam quoque amplecteremur, nisi alia certiora et clariora, illique contrarium magis probantia testimonia haberemus. Verum est, prosopopoeia haec minime effici posse videri, cum omnes, vt iam iam monuimus, 3) non ignorent, ea, quae per illam de rebus inanimatis differantur, non per se dici vel cogitari posse, sed in comparatione cum quadam persona, similia faciente. Historia vero omnis generis longe aliud statuere cogit. Ordiner a cultu sanctorum, quem pestiferum errorem antiquitus e prosopopoeia originem traxisse, neminem, historiam ecclesiasticam callentem, fugiet. Quae vero cum studio exquisito a viro magni nominis, DAL- LAEO, in eruditissimo libro, *de cultus religiosi obiecto*, sint notata, non est, vt hic plura dicamus. 3) Alios potius errores

1) §. I.

2) l. c. P. III. p. 70.

3) §. I.

capitales, e profopopoeia exortos, nobis deliberatum et constitutum est, in nostra dissertatione in medium proferre. Familiam ducit error de natura, in Deum conuersa, qui in scriptis, cum veterum, tum recentiorum tam manifeste reperitur, vt de illo dubitandi nulla adhuc superesse caussa nobis videatur. Natura accuratioribus philosophis dicitur vis agendi, qua gaudet res stabilis quaelibet. Sic animi natura in vi cogitandi ponitur, semper actiuosa, quam ob rem ab ARISTOTELE ἐντελέχεια vocatur, quod iam CICERO per continuatam agitationem exponit. Tot igitur sunt in mundo naturae, quot sunt substantiae. Sed, propter sapientem rerum huius mundi conuenientiam, vocatur totus complexus omnium virium singularium natura vniuersa. Haec vniuersitatis natura pertinet ad ideas, quas mens per detractionem siue abstractionem informat. Cuiusmodi notiones in mente quidem sunt, sed extra mentem non reperiuntur, ab rebus ipsis separatae. Quo minus Deus debuit cum hac natura commisceri, qui fuit ab omni aeternitate, hasque vires rebus creatis concessit, ab his magnopere diuersus. Sed philosophorum quidam per naturam vniuersam vim vnicam intelligentes, actiones personarum illi tribuerunt, ac sibi persuaferunt, hanc vniuersitatem animal esse rationis compos et sapientissimum, quod omnia efficiat, prudenter dirigat et administret. PLINIVS MAIOR, in aureo alias libro *historiae naturalis*, naturam simili modo nobis proponit.

Ora-

Orationem eius, qua dubitat, vtrum natura parens, an nouerca sit appellanda, aptissimam existimamus ad causam nostram efficiendam. *Principium*, inquit, *iure tribuetur homini, cuius causa videtur cuncta alia genuisse Natura, magna saeua mercede contra tanta sua munera: non sit vt satis aestimare, parens melior homini, an nouerca fuerit.* 4) Sine multo negotio multis veterum poetarum locis, praesertim LVCRETII idem ornare possemus. Sed ne longius oratio nostra progrediatur, his dimissis, recentioris poetae mentionem faciamus. Medicus quidam nobilis, IOANNES IOACHIM BECHERVS componebat preces, quarum initium hoc erat: *O sancta mater natura, aeternae rerum ordo.* Atque hunc in finem naturam implorauit, vt ea sibi sua ignosceret vitia, ipsa duce commissa, 5) At hic error, sicut ex historia philosophica cognoscimus, satis est antiquus. Primum orientales per numen suum intelligebant spiritum, per omnes partes mundi diffusum, cuius diuinitati sedem in coeli astris concedebant, statuentes, in iis illud, vt animam in corpore habitare, illaque aptissima reddere ad diuina opera faciunda. Vnde patet, eorum numen ab hoc vniuerso non secernendum, eoque naturam esse intelligendam. De Aegyptiis saltem IABLONSKI IN PANTHEO AEGYPTIORVM id copiosissime confecit. 6)

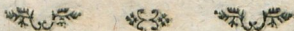
C 2

Quo-

4) Plin. histor. nat. Lib. VII. ab. initio.

5) Leibnitz. in Theodic. p. 549.

6) Lib. I. p. 272 et seq.

Quorum vestigia pressit STRATO LAMPSACENSIS, qui, si CICERONI fides est habenda, omnem vim diuinam in natura sitam arbitratus est, quae causas gignendi, minuendi, augendiue habeat. 7) Secuti sunt quoque Stoici, naturam sibi fingentes, sensu gaudentem, consilio, ratione, et anima quadam gubernatrice omnium rerum. Quae statim ex ipsa definitione naturae, a ZENONE, patre huius studii, petita concludi possunt. *Εστὶ δὲ Φύσις ἕξις ἐξ αὐτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικῶν λόγων, ἀποτελοῦσά τε, καὶ συνεχούσα τὰ ἐξ αὐτῆς ἐν ὡρισμένοις χρόνοις, καὶ τοιαῦτα δρώσα, ἀφ' ὧν ἀπεκρίθη.* Est autem natura facultas, ex se ipsa motum accipiens, secundum seminales rationes, efficiensque et continens, quae ex ipsa constant, statuta definitisque temporibus, taliaque faciens, qualia sint ea, a quibus secreta fuerit 8) Quin etiam ex definitione ZENONIS, qualis Stoicis fuerit Deus, cognoscere possumus. Multis nominibus Deus Stoicorum insignitur, Iouem, Vulcanum, mentem, fatum, naturam illum vocant. Naturam quidem interdum ab ipso Deo distinguere Stoici videntur, sed, ubi distinguunt, intelligunt ordinem et rationi consentaneum motum, quo Deus omnia peruadit. Naturam omnino ab Stoicis putari Deum, SENECA testis est fide dignus, cum ipse huius sectae strenuus fuit aemulus. *Quid aliud est natura, quam Deus? et diuina ratio, toti mundo et partibus eius inserta?*

7) De Natura Deor. Lib. I, 13.

8) Diogen. Laert. Lib. VII. Segm. 148.

quories voles, tibi licet, aliter hunc auctorem rerum nostrarum compellare. 9) Quem tandem praeterit, etiam ex recentioribus philosophis quosdam fautores Pantheismi prodiisse. Famossimus praesertim est philosophus BENEDICTVS SPINOZA, qui ambabus manibus hunc errorem ad sua castra recepit. *Omnia, dicit, quae sunt, sunt in Deo, ac nihil potest esse extra Deum, aut cogitari.* Quae non aliam habent sententiam, ac mundo vnicam substantiam contineri, quam soleat iste Deum appellare, et, praeter quam nihil sit aliud sumendum. 10)

§. IV.

ERROR errorem sequitur. Natura in Deorum coetu ac numero reposita, omnino longe maximus error existere potuit, omnia, quae fiant in mundo, absoluta necessitate fieri, quam vno verbo veteres Fatum appellant. Poetae, vt solent, in carminibus suis Fatum prosopoeia ornantes, illud tanquam Numen coluerunt inuocaruntque. Cui tandem, vt historici tradunt, templa consecrata fuerunt. Ante vero, quam de errore ipso exponamus, non inutile erit, de triplici Fato, cuius ex instituto eruditi mentionem fecere, quos inter CVDWORTHVS eminet, pauca praefari. Fatum

Fatum in
Nomen mu-
tatum.

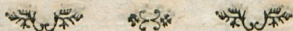
C 3

est

9) Senec. de benef. Lib. IV. C. 7.

10) Spin. in oper. posth. ethic.

Definit. 3. et 6.

est Mathematicum, Democriticum, et fatum supremo Numine superius. Fatum Mathematicum vocatur et Astrologicum, vnde facile quisque poterit intelligere, hoc significari diuinationes ex multiplici siderum cursu ac motu. Antiquissimi enim populi, vt supra diximus, ¹⁾ Deos habitare in sideribus, censuerunt, qua praeiudicata opinione in aliam inciderunt, omnia astrorum lege et virtute fieri. Fatum dicitur Democriticum, ab ipso auctore Democrito. Physica corpuscularis etiam vocatur, doctrina de Atomis, et Physica mechanica, quae tradit, res omnes naturali quadam fieri necessitate. Alii tandem excogitarunt Fatum, ipso Numine superius, atque adeo Iouem optimum maximum ei resistere posse negarunt. Cuius meminisse videtur CICERO: *Hoc sentit, ait, Homerus, cum querentem Iouem inducit, quod Sarpedonem filium a morte contra Fatum eripere non possit. Hoc idem significat Graecus ille in eam sententiam versus.*

Quod fore paratum est, id summum exsuperat Iouem. ²⁾
 Quocum conueniunt verba Philemonis.

Δούλοι βασιλέων ἐσμὲν, οἱ βασιλεῖς Θεῶν
 'Ο Θεὸς ἀνάγκη'

*Nos Regibus, Reges Diis subseruiunt,
 Necessitati Deus.*

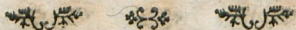
Lactan.

¹⁾ §. III.

²⁾ Cic. de diuinat. Lib. II. C. X.

LACTANTIUS in diluendis destruendisque gentilium opinionibus merito hoc Fatum acute illudit. *Illud vero, quale est? esse fata, quibus dii omnes, et ipse Iupiter pareat. Si Parcarum tanta vis est, ut plus possint, quam coelestes uniuersi, quamque ipse rector ac dominus: cur non illae potius regnare dicantur; quarum legibus ac statutis parere omnes deos necessitas cogit,* 3) Possumus quidem plures locos poetarum illustrandi caussa prioribus addere. Quoniam vero nobis verendum est, ne nimis longa fiat nostra disputatio, haec pauca sufficiant. Quibus praefultis monemus, nos non tam de primo, vel altero, vel tertio Fati genere figillatim loqui, quam instituto nostro conuenientius, de Fato in genere commentari. Fata variis epithetis, ac personae partim propriis insigniuntur in vetustissimis vatibus. Modo vocantur sinistra, modo dira, modo impia, modo inuida, modo superata, modo victricia. Nouissime appositum cum primis attentione nostra dignum est, quod etiam in antiquissimis numismatibus legitur. SPANHEMIVS, in eruditissimo libro: DE PRAESTANTIA ET VSV NUMISMATVM, mentionem fecit nummi aurei, eximiae raritatis, qui Cimeliarchium magni literarum Maecenatis, Medicei Cardinalis Leopoldi ornauit. Hinc pictus est Diocletianus imperator, illinc cusae sunt tres mulieres, stantes cum cornibus copiae, atque hac inscrip-
ptione

2) Lactant, instit. diu. Lib. I, C. XI,

ptione, FATIS VICTRICIBVS. 4) Fatum in personam vtatum poetae honoribus diuinis affecerunt. Audiamus ipsos, quo certior fiat fides nostra. SENECA profert locum Cleanthis huc pertinentem:

Αγε δή μ' ὦ Ζεῦ, καὶ σύγ' ἡ πεπρωμένη,

Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος,

Ὡς ἔφομαι γ' ἄοκνος, ἦν δὲ μὴ θέλω,

Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἤττον ἔφομαι

Duc me parens, celsaque dominator poli,

Quocunque placuit, nulla parendi mora est.

Assum impiger, fac nolle, comitabor gemens,

Malusque patiar, quod pari licuit bono.

Addit SENECA adhuc vnum versum:

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt, 5)

quem vero LIPSIVS insititium et alibi lectum putat.

Parcam implorat MOSCHIO apud STOBÆVM, imperatricem Deorum et mortalium, appellatque illam inexorabilem, neque vllis commouendam precibus, non misericordia flectendam, non gratia:

ὦ καὶ θεῶν κρατοῦσα καὶ θνητῶν μόνι,

Μοῖρ' ὦ λιταῖς ἄτρωτε δυσήνων βροτῶν,

Πᾶν τλῆμι ἀνάγκης συγνόν ἢ κατ' ἀυχένων

Ἡμῶν ἐρείδεις, τῆς τε λατρείας ζυγόν

O, Impe-

4) Spanhemius in libro laudato Dissert. XIII. T. II. p. 639.

5) Seneca in epist. CVII.

O Imperatrix et Deum et mortalium,
 Precibusque nostris Parca inexorabilis,
 Tu, quicquid audet impotens Neceffitas,
 Hoc feruientes ferre nos cogis iugum. 6)

SPANHEMIUS quoque obseruat e Procopio, Romae in honorem Parcarum olim templum fuisse exstructum, nomine TRIVMFA-TORVM. Εχει δὲ τὸν νεῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸ τοῦ βουλευτηρίου ὀλίγον ὑπερβάντα ΤΑ ΤΡΙΑ ΦΑΤΑ. οὕτω γὰρ Ῥωμαῖοι ΤΑΣ ΜΟΙΡΑΣ νενομίκασι καλεῖν. Aedem vero habet Iunus in foro pro Curia, paullo super TRIA FATA. Sic Romani Parcas vocare consueverunt. 7) Apud Lacedaemonios quoque, et prope Thebas Parcarum aedes fuisse, memorat PAVSANIAS 8) atque apud Phaeacenses, auctor est APOLLONIUS RHODIVS. 9) Itaque FATVM primum a poetis e vulgi opinione imagine personae in scenam ductum, deinde in Deorum numerum relatum, ac denique illi templum fuit consecratum. Tandem philosophi, in porticu praecipue, doctrinam de Fato subtilius tractarunt, atque, argumentis vndique conquisitis, cum naturae coniunxerunt necessitate. Neque historici assensionem recusarunt, in Fatum saepe conferentes culpam, quoties res minus prospere ceciderunt. Anile sane, et plenum superstitionis fati nomen ipsum dicimus. 10)

§. V.

VT poetis aliisque scriptoribus profanis in vsu est, For-
 tunam vna cum Fato tractemus.

Fortuna
 pro Dea
 habita,
 Te

6) Stobaeus in Excerptis de rerum Natura Tit. VIII. p. 126.

7) Bell. Goth. Lib. I, c. 25.

8) Spanhemius cit. l.

9) Spanhemius cit. l. 10) Cic. de diuinat., Lib. II. c. 7.

Te semper anteit serua necessitas,
 Clauos trabales, et cuneos manu
 Gestans abena; ¹⁾ — — —

Antecedens Sphus lectoris ante oculos posuit Fatum, tanquam Numen non vlli mutationi subiectum. Hac vero nobis erit sermo de Fortuna, a Fato diuersa. Veteres enim illam quasi Deam quandam, humanas res variis casibus illudentem, sibi finxerunt. Qua vero nihil infanlius, nihil rerum cogmentationi minus consentaneum excogitari potuit. Fortuna est mutabilium rerum subitus atque inopinatus euentus. Ergo Fortuna per se nihil est: nec sic habendum, tanquam sit in aliquo sensu. Est potius deliratio inconsideratae leuitatis. Sententia, a vulgo hoc monstrum primum fuisse inuentum, magnam prae se fert speciem probabilitatis, quod ei omnia improuisa nec opinata videntur, propter obscuritatem ignoranceque caussarum. Ignari, vnde sibi bona et mala eueniant, statim haec Fortunae tribuunt. Itaque PLINIUS testatur, hanc sententiam in communem vsium fuisse receptam. *Toto quippe mundo, ait, omnibusque locis et horis omnium vocibus Fortuna inuocatur, et vna nominatur, vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, et conuitiis colitur, volubilisque a plerisque, et coeca existimata, vaga, inconstans, incerta, varia indignorumque fautrix: huic omnia expensa, omnia feruntur accepta, et in tota variatione mortalium sola vtramque paginam facit. Adeoque obnoxiae sumus sortis, vt fors ipsa pro Deo sit, qua Deus probatur incertus.* ²⁾ Fortuna non vnum perpetuumque habuit nomen, sed secundum rerum euentum illa fuit iudicata. Si bonus fuerat euentus, maximis laudibus illam

¹⁾ Horat. Carm. Lib. I, od. 35.

²⁾ Plin. histor. nat. Lib. 2, c. 7.

illam ornarunt; fin malus, contra acerrimis accusationibus hanc profciderunt, eiusque iniquitatem lacerarunt. Poetae, ad vulgi praefertim imperitorumque opiniones se accommodantes, vt illis magis placerent, Fortunam variis nominibus cohonestabant, et diuinis honoribus celebrabant. Videtur quidem quibusdam IUVENALIS ab hoc errore immunis:

Nullum Numen abest, si sit prudentia, sed TE

Nos facimus FORTVNA Deam, coeloque locamus. 3)

Attamen nos non possumus negare, IUVENALEM quoque, amore vulgaris sententiae, multa huic Fortunae tribuisse:

— STAT FORTVNA *improba noctu*

*Arvidens blandis infantibus. Hos fouet omnes
Inuoluitque sinu, domibus tunc porrigit aletis,
Secretumque sibi mimum parat. Hos amat, his se
Ingerit, atque suos ridens producit alumnos. 4)*

Quibus verbis indicauit, quam miris modis fortuna nothis faucat, eosque ad summum honoris fastigium euehat. Sed haec *ὡς ἐν τραγῳδίῳ*. Audiamus alios poetas. Geta apud TERENCEM Fortunam magnis laudibus extollit:

*O Fortuna! o fors Fortuna! quantis commoditatibus,
Quam subito meo hero Antipboni ope vestra hunc one-
rassis diem. 5)*

Inprimis Ode Horatii iam laudata Fortunam in throno diuino collocat 6)

Virgilius autem illi dotem tribuit, quae soli Deo competit:

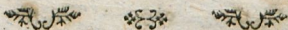
D 2 *For.*

3) Iuven. Satyr. X. 305. et 306.

4) id. Satyr. VI. 606 — 610.

5) Terent. Phorm. Act. V. Scen. VI.

6) Od. 35. L. I. Carm.

Fortuna omnipotens, ineluctabile Fatum. 7)

Graecos Poetas cum Latinis eandem in sententiam nullo comparabis negotio, si consulueris Stobacum 8)

Romanis existimantibus, Fortuna Rempublicam constitutam, ea in magnis fuit honoribus. Plus illi, quam virtuti adscripserunt, ideoque plura Fortunae templa fuerunt Romae, quam Virtutis. Fortunam publicam, Fortunam Reipublicae, Fortunam populi Romani, Fortunam Romanam illam vocarunt. Vnde illud OVIDII:

Nec Te praetereo, populi Fortuna potentis

Publica, cui templum luce sequente datum 9)

In nummis quoque Fortuna cusa fuit hac inscriptione:

FORTVNA OBSEQVENS, FORTVNA MANENS. Atque simulacrum Fortunae, cum cornucopiae et gubernaculo, aliisque insignibus sculptum, in antiquis extare lapidibus, pluribus ostendit, PHIL. DAN. LIPPERTVS, dulce decus patriae nostrae. 10) Nihil autem celebratius Fortuna Praenestina, de qua fuse PIGHIVS disserit. 11)

§. VI.

Idololatria. Nunc progrediamur ad postremum errorem, cum prioribus copulatum, nimirum idololatriam, etiam adhuc inter multas gentes dominantem. Antiquitate huius erroris teterrimi perquisita, inuenimus, Aegyptios multis aliis gentibus huius culpaе fuisse auctores, atque, ex sententia virorum in ritibus eorum

7) Virgil. Lib. VIII. Aeneid. 334. 8) Stobaeus in excerptis Tit. X. p. 136.

9) Ouid. Fast. Lib. V. 729. et 30.

10) Lippert. in Dactylolothec. Erstes Mythologisches Taufend IX. Abschn. Cap. III. p. 249. 11) in Hercule Prodicio p. 384. seqq.

eorum ac Theologia versatissimorum, ex Thebaide, parte Aegypti superiore, prima corruptae religionis femina in inferiorem se diffudisse. Tanta quoque de religionis depravatione nos optime instituit historia Tharae, Abrahami, Nachoris, Iacobi, Iosephi. Duplex fuit Aegyptiis Deorum classis. Vna *Νοητῶν*, altera *Αἰσθητῶν*. *Νοητοῦς* vocarunt Deos naturae spirituales adeoque sensibus non obnoxios, sed sola vi intellectus cognoscendos. *Αἰσθητοὶ* vero fuerunt sensibiles, vt elementa, corpora mundi aliaeque res creatae. Initium factum est ab sole, luna et sideribus. A coelo in terram delapsi sunt, resque magnis virtutibus pollentes diuino honore affecerunt. Vnde imaginum cultus statuarumque secutus est, vt praesentes haberent, quos venerarentur Deos. Quin imo homines, quos de se bene meritos esse iudicabant, aliasque res minimas honore diuino sunt profecuti. Secuti sunt Graeci, pariter et Romani, aliaeque gentes barbarae. Profecto vltima causa huius erroris ardentissima fuit hominum ad res in sensus incurrentes propensio. Homines enim, ad res concretas molis expertes, seu simplices atque insensibiles non lubenter assurgentes, rebus creatis ex materia compositis, atque sensus titillantibus, praesertim ob earum splendorem vtilitatemque, diuinitatem quandam affinxerunt. Poetae tandem, more suo omnium ingenio inseruientes, hunc detestabilem errorem in carminibus suis elogiis praestantissimis magis magisque confirmarunt, latiusque propagarunt. Adderemus poetarum sententias, nisi earum cumulus in magnis operibus Vossii, et Pfanneri aliorumque virorum, de rebus antiquis bene meritorum, reperiri posset. Potius nos conuertamus ad aliam rem, longe grauiorem, de qua inter doctissimos viros multum iam fuit disputatum. Nos hic anquiramus, num Israelitae quoque, diuinis oraculis gaudentes, sed in Ae-

gypto corrupti, idololatriae fuerint antiquitus dediti. Multi hoc negant, propter opiniones Marshami et Spencersi. Nec vero illas totas comprobamus, quamuis viris eruditissimis eruditio- nem derogare non possumus. Nam amici veritatis eam a quolibet accipimus gratissimo animo, etsi etiam noster est hostis.

— *Fas est et ab hoste doceri.*

Nos non imus infitias, eos hoc nimis exaggerasse, vt caussae suae inferuissent, taliaque in medium protulisse, quae codici sacro, rerumque gestarum monumentis non semper sint consentanea, sicut Perizonius in originibus Aegyptiacis passim ostendit. Sed attulerunt nonnulla, in quibus, si refragari velle- mus, contra facta nobis disputandum foret. Prouocamus ad locum Iosuae, qui hanc causam agat. Auferte Deos alienos, quos vestri patres trans flumen, atque in Aegypto coluerunt. 1) Quam adhortationem mox repetit. Reiciite Deos alienos, qui sunt inter vos. Simpliciter neque cum conditione Iosua locutus est. Quamuis hoc sit factum histo- ricum, vbi rationes theologicae admodum nihil valent, qui- dam tamen hoc modo manifestam veritatem oppugnare stu- dent. 2) Audiamus eorum rationes. Dicunt: Iosua numina falsa remoturum fuisse. Salua causa nostra, illis conce- dere possumus, neminem praeter Deum palam adorasse Israe- litas, tamen clam illis in vsu fuisse, Deos tutelares, nemo ne- gabit. Tales Deos domesticos fuisse, docet historia Iacobi aliorumque. Fuerunt falsa numina, imagines, vel statuae cultui profano destinatae. Manifesto distinguuntur Labanis

Tera-

1) Ios. XXIV. 14. 2) Die heilige Schrift des alten und neuen Testa- mentes, nebst einer vollständigen Erklärung derselben aus Engländerischen Schriftstellern T. III. p. 208.

Teraphim a vero Deo. **תרפים** fuisse idola, constat ex innumeris locis. 3) Paginae sacrae etiam testantur, temporibus Davidis eiusmodi idola fuisse. Nam cum Davides satellites Saulis effugisset, Michal Davidis conjux fingens, eum morbo laborare, dicitur sumfisse Teraphim, lectoque composuisse. Quibus ex omnibus satis dilucide apparet, Iosua Deos Israelitarum nescire potuisse, quod illi facile occultari potuerunt, ut dii Labanis, sub strato cameli ab Rachele absconditi. Ex his denique poterunt ipsius Iosuae verba explicari. Nam si Iosua Israelitarum vitam doctrinamque magnis laudibus extollit, sermo tantum est de publico cultu, quem recte instituerunt, praesertim cum non omnes superstiosi fuerint. Quo si eos reprehendit, hoc pertinet ad eorum clandestinam idololatriam, quam tunc Iosua animaduertit. Urgent iidem, Deum hoc non toleratum fuisse. Nonne vero Deus alia pertulit, obstinationis Israelitarum causa, ut eos sensum corrigeret? Sed forsitan hac responsione illis non satisfacere videmur. Acuunt enim hoc telum. Esto, indulgisse Deum aliquid Israelitis, **διὰ τὴν σιλησθῆσαν** **αὐτῶν**, hoc tamen de rebus non prorsus illicitis fuisse intelligendum, aut quae salua religionis veritate concedi poterant, quod de idolis profecto, qualia Teraphim fuerint, dici nequeat. Cur vero Deus in familia Iacobi, cultui veri Dei addictissimi, atque ipso cum Deo pugnantis, ab eoque promissiones accipientis Teraphim pertulit, neque ideo Iacobum obiurgavit, quod vxorum suarum maiorem curam non habuit? Sed quid plura? In promptu sunt testimonia Spiritus sancti. Quilibet abiiciat, inquit Deus, res abominandas, (cuiusmodi fuerunt idola,) nec polluat is vos fictis Aegypti numinibus. Nam ego sum Iehoua Deus

3) 1. Sam. XV, 23. II. Reg. XXIII, 24. Ezech. XXI, 21. Zachar. X, 2.

us vester. Sed immorigeri meum imperium recusarunt, nec vllus abiecit res abominatione dignas, nec deseruerunt idola Aegypti. Tunc mecum statui, iam in Aegypto in illos meam iram euomere. 4) Porro neminem fugit, in literis sacris idololatriam cum stupro comparari. Cuius Israelitae etiam accusantnr. Scortatae sunt in Aegypto, idque a pueris, compressis ibi et subactis earum mammis. Nec omiserunt suam cum Aegyptiis impudicitiam, qui ei puellae concubuissent, eamque sua perfudissent libidine. 5) Eandem sententiam etiam amplexus est immortalis IABLONSKI. Dicens enim, superstitionem Aegyptiorum in dies vehementer creuisse, addit, huius quoque mali contagionem perniciosissimam ad Israelitas ipsos permanasse, ipsosque ad imitationem tam insanæ impietatis pellexisse. 6)

4) Ezech. XX. 7. 8.

5) Ezech. XXIII. 3. 8.

6) Proleg. Panth. Aegypt. §. XI. p. XXIII.

EMENDANDA

§. III. pag. 16. pro Demus lege Deum.
lege mutatum.

§. IV. pag. 24. pro viatum

Pon Tid 278, ox

ULB Halle 3
004 776 356

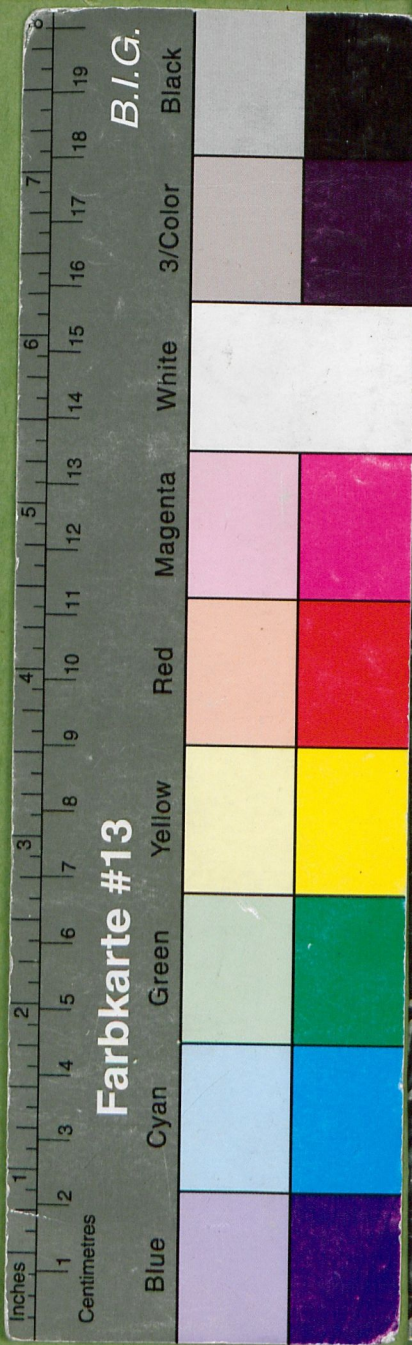
f

VD 18

B.I.G.

Farbkarte #13

QK. 533, 23

B. m. T.

II d
278

PROSOPOPOEIAM
MULTORVM ERRORVM
GRAVISSIMORVM EFFECTRICEM

PRAESIDE
IOANNE FRIDERICO
HILLERO

PROF. ELOQV. PVBL. ORD. ATQVE ALVM.
ELECT. EPHOR.

V. KALEND. OCTOBR. A. R. S. CIO CIO CCL XVIII

IN AVDITORIO MAIORI

DEMONSTRAT

AVCTOR

CAROLVS AVGVSTVS BOEHME

DRESDENSIS

SACRAR. LITERAR. CVLTOR.

VITEMBERGAE
EX OFFICINA GERDESIANA.

